

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi yanında Aqrar Xidmətlər Agentliyi

**Dövlət toxum nəzarəti və bitkiçiliyin təşkili şöbəsi
Fitosanitar xidmətlər sektoru**

**2024-CÜ İLİN OKTYABR AYI ƏRZİNDƏ
RESPUBLİKA ƏRAZİSİNDƏ
MÜŞAHİDƏ EDİLMİŞ FİTOSANİTAR VƏZİYYƏT
VƏ GÖRÜLMÜŞ İŞLƏR**

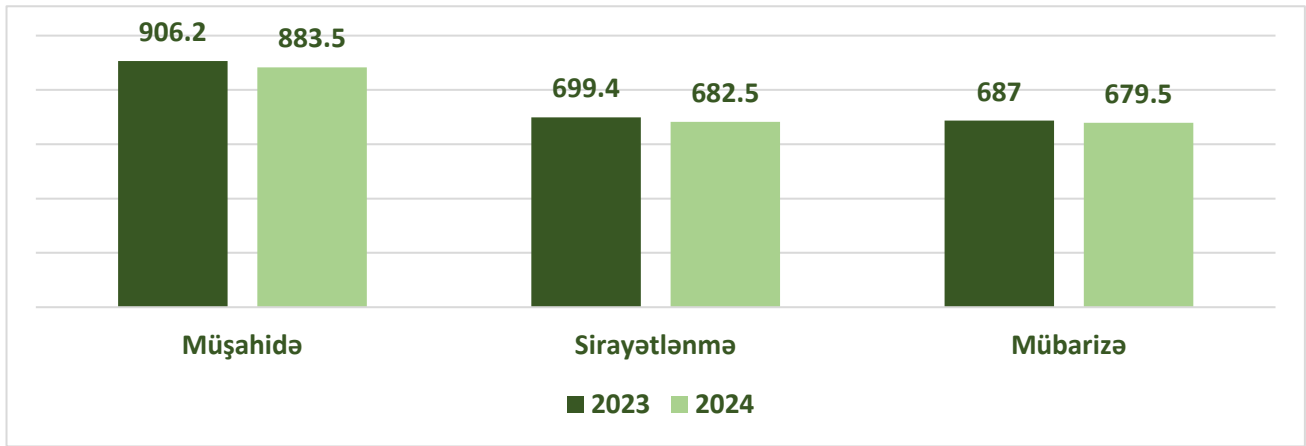
info@axa.gov.az

Xülasə

Arayış Aqrar Xidmətlər Agentliyinin Bitki Mühafizəsi və Fumiqasiya (zərərsizləşdirmə) Mərkəzi tərəfindən ölkə ərazisində müxtəlif növ zərərvericilərlə bağlı aparılmış müşahidə və mübarizə tədbirlərinə dair məlumatlar əsasında hazırlanmışdır. Eyni zamanda bəzi əsas zərərvericilərin çoxillik göstəriciləri üzrə müqayisələr aparılmışdır. Arayış məlumat xarakteri daşıyır.

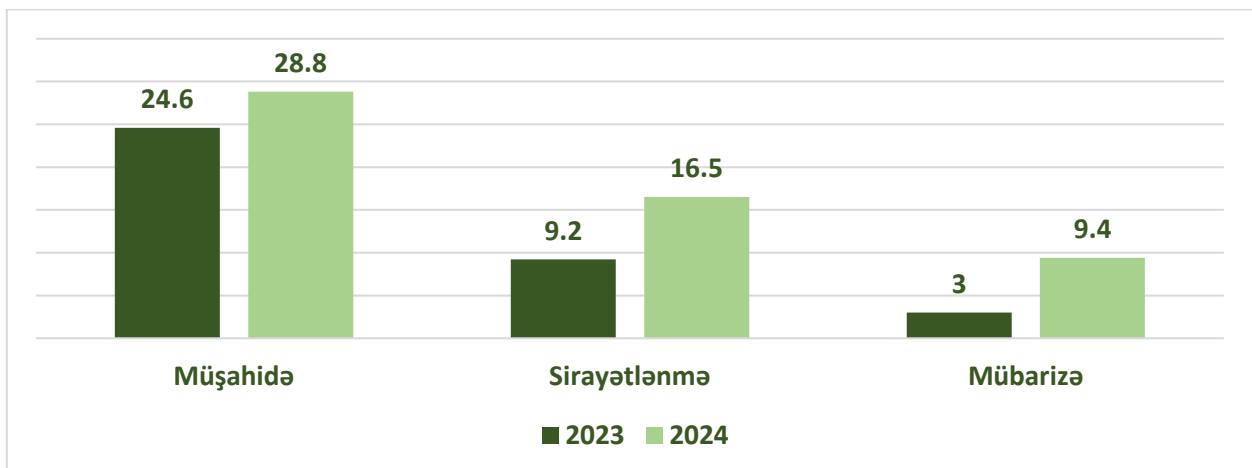
2024-cü ilin yanvar-oktyabr aylarında zərərli orqanizmlərlə bağlı ümumilikdə 883.5 min hektar sahədə **müşahidələr** aparılmış, 682.5 min hektar sahədə müxtəlif zərərli orqanizmlərlə **sirayətlənmə** (77.2%) aşkar edilmiş və 679.5 min hektar sahədə **mübarizə** tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 906.2; 699.4 (sirayətlənmə 77.2%) və 687.0 min hektar olmuşdur (**Qrafik 1**).

Qrafik 1. 2023-2024-cü illərin yanvar-oktyabr ayları ərzində zərərli orqanizmlərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Cari ilin oktyabr ayında ümumilikdə 28.8 min hektar sahədə **müşahidələr** aparılmış, 16.5 min hektar sahədə müxtəlif zərərli orqanizmlərlə **sirayətlənmə** (57.3%) aşkar edilmiş və 9.4 min hektar sahədə **mübarizə**, 7.0 min ha pambıq sahəsində isə defolyasiya tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 24.6; 9.2 (sirayətlənmə 37.4%), 3.0 min hektar və 9.0 min ha (defolyasiya) olmuşdur (**Qrafik 2**).

Qrafik 2. 2023-2024-cü illərin oktyabr ayı ərzində zərərli orqanizmlərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min, ha)

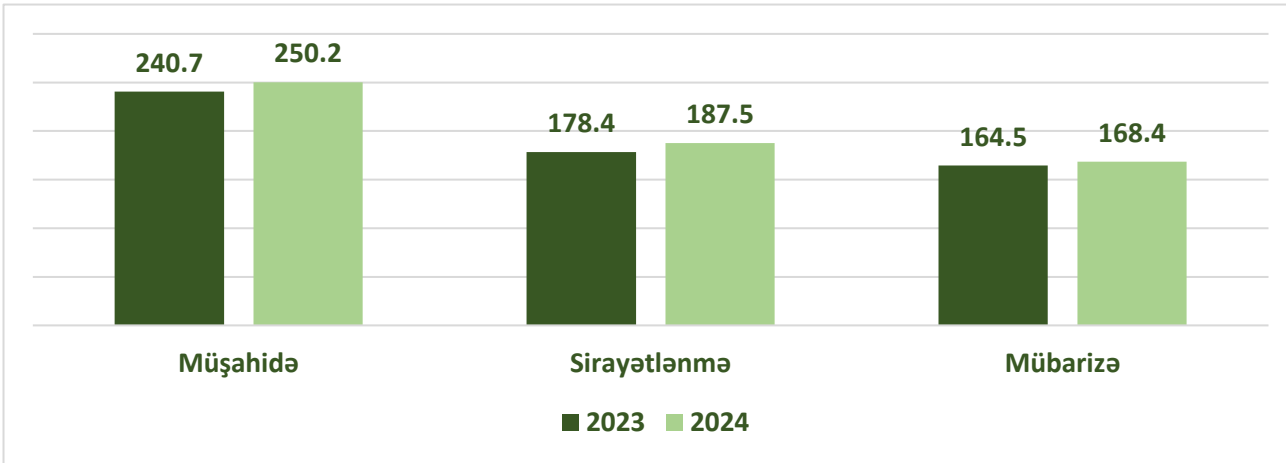
2024-cü ildə mübarizə tədbirlərində müşahidə edilən artım, əsasən siçanabənzər gəmiricilərə qarşı 2.9 dəfə, Qəhvəyi mərmər bağacığına qarşı 10.8 dəfə (567.6 ha) və karantin tətbiq edilən əlaq otlarına qarşı 1.7 dəfə artıq (752.1 ha) mübarizə tədbirlərinin aparılması ilə əlaqədar olmuşdur.

Siçanabənzər gəmiricilər (*Rodentia*)

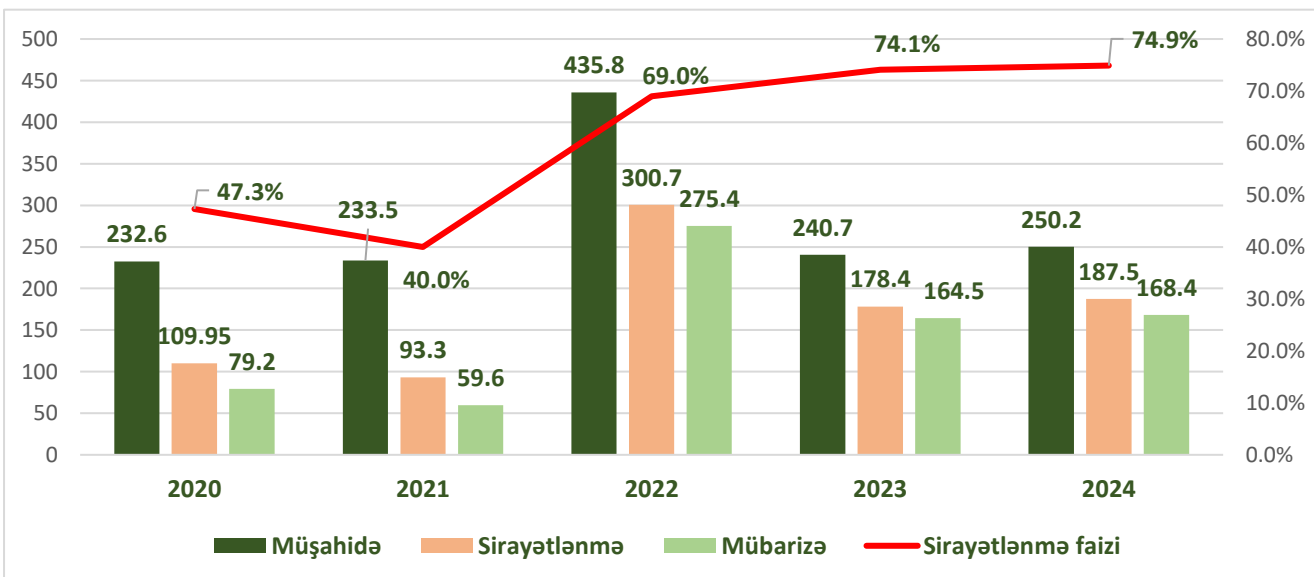
Cari ilin oktyabr ayında müşahidə edilən sirayətlənmə sahəsi əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 1,7 dəfə çox olmuşdur. Beləki, 2023-cü ilin oktyabr ayında müşahidə edilən sirayətlənmə sahəsi 7.5 min ha təşkil etdiyi halda, 2024-cü ilin oktyabr ayında bu rəqəm 12.8 min ha təşkil etmişdir.

2024-cü ilin yanvar-oktyabr aylarında müşahidə aparılmış 250.2 min hektar ərazinin 187.5 min hektarında (74.9%) sirayətlənmə aşkar edilmiş və 168,4 min hektar sahədə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. 2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 240.7; 178.4 (sirayətlənmə 74.1%) və 164,5 min hektar olmuşdur (**Qrafik 3**).

Qrafik 3. 2023-2024-cü illərin yanvar-oktyabr ayları ərzində siçanabənzər gəmiricilərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Qrafik 4. 2020-2024-cü illərin yanvar-oktyabr aylarında siçanabənzər gəmiricilərlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

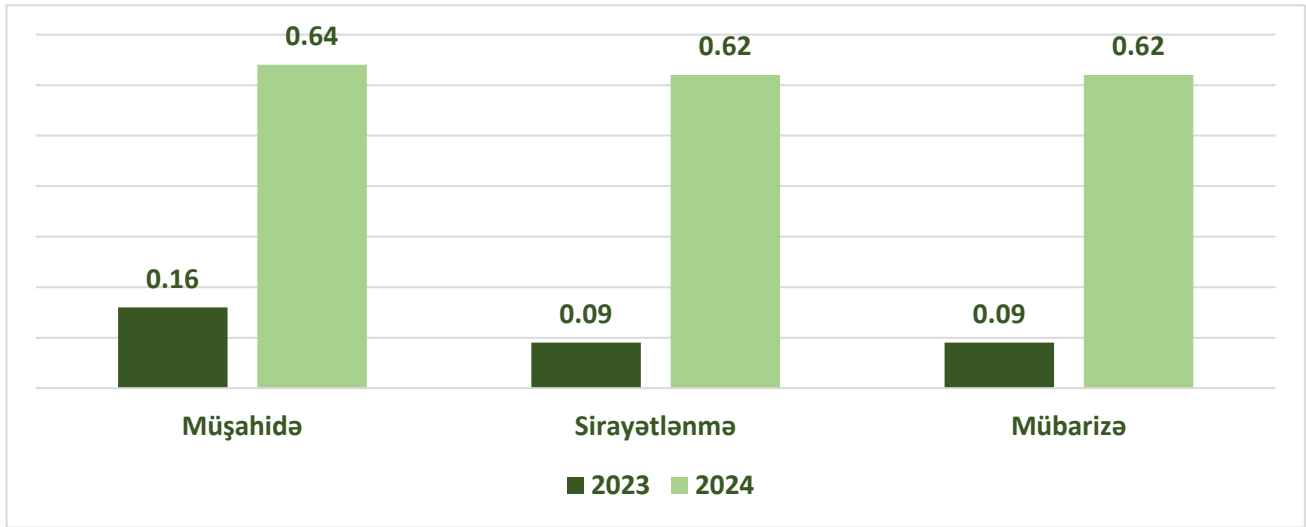

Alaq otları

2024-cü ilin oktyabr ayı ərzində karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə bağlı müşahidələrin aparıldığı 0.64 min ha əkin sahəsinin 0.62 min hektarında müxtəlif alaq otları ilə sirayətlənmə (96.9 %) aşkar edilmiş və 0,62 min ha sahədə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

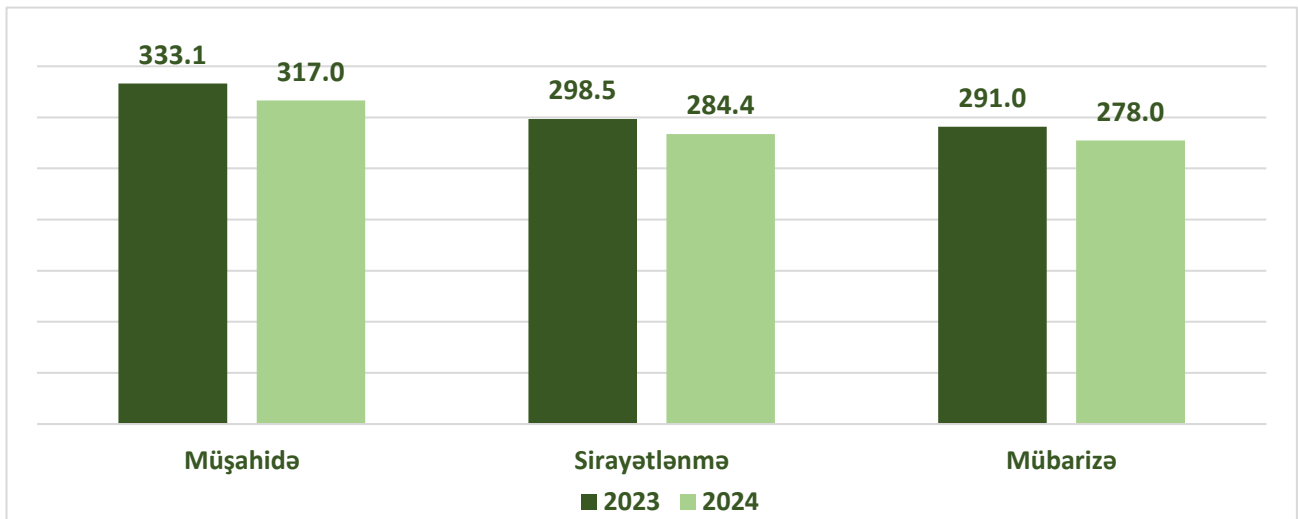
2023-cü ilin eyni dövründə isə bu göstəricilər müvafiq olaraq 0.16; 0.09 və 0.09 min ha olmuş, sirayətlənmə 56.3% təşkil etmişdir. Rəqəmlərdən də görüldüyü kimi cari ilin müvafiq dövründə müşahidə sahəsində 4.0, sirayətlənmə sahəsində 6.9, mübarizə sahəsi üzrə isə 6.9 dəfə artım müşahidə edilmişdir (**Qrafik 5**).

Qrafik 5. 2023-2024-cü illərin oktyabr ayı ərzində karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

2023 və 2024-cü illərin yanvar-oktyabr aylarında digər alaq otları ilə bağlı aparılmış fitosanitar tədbirlərə dair məlumatlar **Qrafik 6**-da verilmişdir.

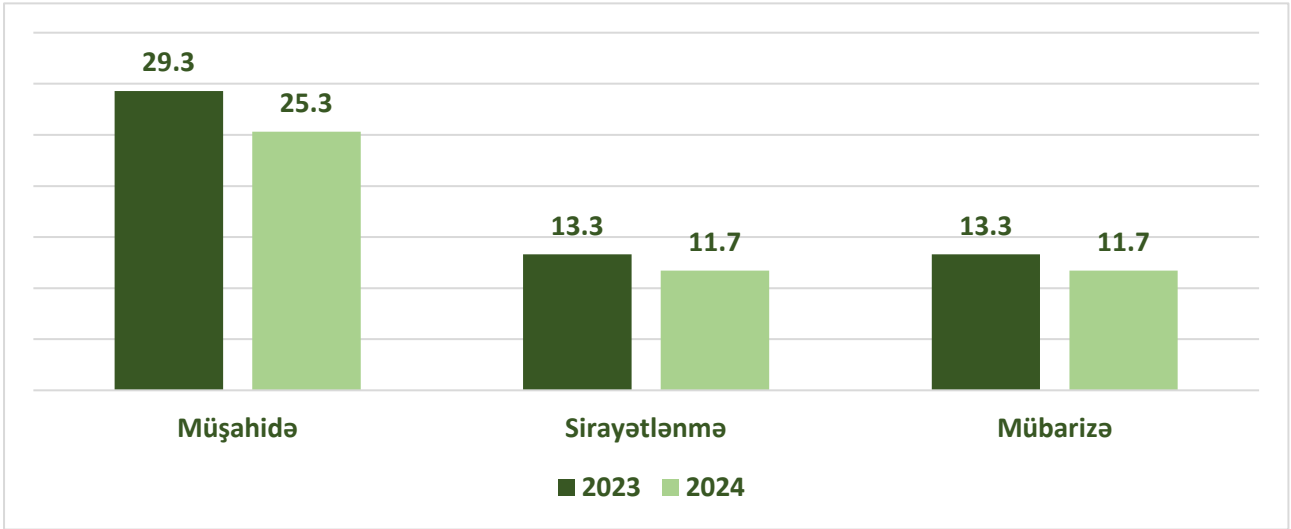
Qrafik 6. 2023-2024-cü illərin yanvar-oktyabr ayları ərzində karantin tətbiq edilməyən alaq otları ilə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

2024-cü ilin yanvar-oktyabr ayları ərzində **karantin tətbiq edilən əlaq otları** ilə bağlı müşahidə aparılmış 25.3 min hektar sahənin 11.7 min hektarında sirayətlənmə aşkar edilmişdir. Sirayətlənmənin 8.9 min hektarını (76.1%) Sarı sarmaşiq, 2.3 min hektarını (19.7%) Yovşanyarpaqlı ambroziya, 0.93 min hektarını (7.9%) Sürünən kəkrə, 0.05 min hektarını (0.43%) Tikanlı quşüzümü təşkil etmiş və onlara qarşı müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

2023-cü ilin müvafiq dövründə isə müşahidələrin aparıldığı 29.3 min ha sahənin 13.3 min hektarında sirayətlənmə aşkar edilmişdir. Bunun 9.5 min hektarını (71.4%) Sarı sarmaşiq, 2.1 min hektarını (15.8%) Yovşanyarpaqlı ambroziya, 1.0 min hektarını (7.5%) Sürünən kəkrə, 0.64 min hektarını (4.8%) isə Tikanlı quşüzümü ilə sirayətlənmə təşkil etmişdir (**Qrafik 7**).

Qrafik 7. 2023-2024-cü illərin yanvar-oktyabr ayı ərzində karantin tətbiq edilən əlaq otları ilə sirayətlənmə (ha)

2024-cü ilin oktyabr ayında **karantin tətbiq edilən əlaq otları** ilə bağlı müşahidə aparılmış 2.4 min hektar sahənin 0.75 min hektarında sirayətlənmə aşkar edilmişdir. Sirayətlənmənin 0.74 min hektarını (98.7%) Sarı sarmaşiq, 0.01 min hektarını (1.3%) isə Tikanlı quşüzümü təşkil etmiş və onlara qarşı müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

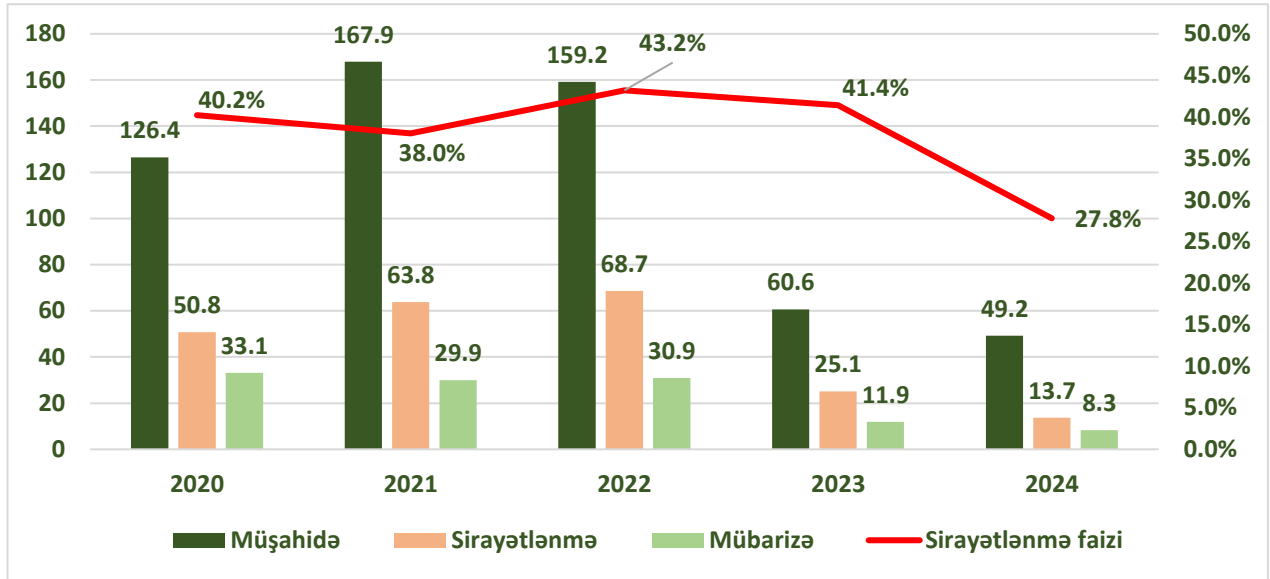
2023-cü ilin müvafiq dövründə isə müşahidələrin aparıldığı 1.68 min ha sahənin 0.45 min hektarında sirayətlənmə aşkar edilmişdir. Bunun 0.43 min hektarını (95.5%) Sarı sarmaşiq, 0.01 min hektarını Tikanlı quşüzümü, 5.0 hektarını isə Sürünən kəkrə ilə sirayətlənmə təşkil etmişdir.

Çəyirtkələr (Acrididae)

2024-cü ilin oktyabr ayı ərzində çəyirtkələrlə bağlı 1.8 min ha ərazidə aparılan müşahidələr zamanı 0.1 min ha ərazidə sirayətlənmə aşkar edilmişdir. (2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 2.0 min və 0.3 min ha olmuşdur). Sirayətlənmə Tovuz (87 ha) və Biləsuvar (11 ha) rayonlarının ərazilərində müşahidə edilmişdir.

2020-2024-cü illərin yanvar-oktyabr aylarında çəyirtkələrlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası **Qrafik 8-də** verilmişdir. Qrafikdən də görüldüyü kimi 2023-cü ildən başlayaraq ölkə ərazisində çəyirtkələrlə sirayətlənmədə azalma müşahidə edilməkdədir.

Qrafik 8. 2020-2024-cü illərin yanvar-oktyabr aylarında çəyirtkələrlə bağlı aparılan fitosanitar tədbirlərin müqayisəli dinamikası (min ha)

Pambıq əkinlərində defoliyasiya tədbirləri

Cari ilin oktyabr ayı ərzində 7.0 min ha, sentyabr-oktyabr aylarında ümumilikdə 16.2 min ha pambıq sahəsində defoliyasiya tədbirləri həyata keçirilmişdir. Əvvəlki ilin eyni dövrü üzrə bu göstəricilər isə müvafiq olaraq 9.0 və 21.7 min ha olmuşdur.

Digər zərərli orqanizmlər

Ay ərzində meyvə bağlarında ümumilikdə 123.6 ha ərazidə müxtəlif karantin tətbiq edilməyən zərərvericilərə, 7.8 ha ərazidə isə müxtəlif xəstəliklərə qarşı mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir.

Qeyd edilən dövr ərzində bostan-tərəvəz bitkilərinin əkinlərində 1162.0 ha ərazidə aparılmış müşahidələr zamanı 413.0 hektar ərazidə zərərvericilərlə sirayətlənmə aşkar edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri aparılmışdır.

Ay ərzində müşahidə edilən karantin tətbiq edilən zərərli orqanizmlər

Qəhvəyi mərmər bağacığı (*Halyomorpha halys*)

Cari ilin oktyabr ayı ərzində Qəhvəyi mərmər bağacığı ilə bağlı 955.5 hektar ərazidə müşahidə aparılmış, 570.0 hektar ərazidə sirayətlənmə aşkar edilmiş və 567.6 hektar ərazidə mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Oktyabr ayından başlayaraq "Mazımqara" və "Qırmızı körpü" dövlət sərhədindən buraxılış məntəqələrində ölkəyə daxil olan yük avtonəqliyyat vasitələrinin, "Azərbaycan Dəmir Yolları" QSC-nin "Böyük Kəsik" dəmir yolu stansiyasında isə vaqonların dezinfeksiyası həyata keçirilir.

Komstok yastıcası (*Pseudococcus comstocki* Kuwana)

Cari ilin oktyabr ayında müşahidələrin aparıldığı 44.8 ha sahənin 17.0 hektarında (38.0 %) Komstok yastıcası ilə sirayətlənmə aşkar edilmiş və zərərvericiyə qarşı müvafiq

mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Sirayətlənmə Astara (17.0 ha) rayonunun ərazisində müşahidə edilmişdir.

Ümumilikdə cari ilin yanvar-oktyabr ayları üzrə bu göstəricilər müvafiq olaraq 882.6 və 583.4 ha olmuşdur. Sirayətlənmə əsasən Astara (494.7 ha), Lənkəran (84.9 ha), Kürdəmir (3.3 ha) və Masallı (0.5 ha) rayonlarının ərazilərində müşahidə edilmişdir.

Minalayıcı sitrus güvəsi (*Phyllocnistis citrella* Stainton)

Cari ilin oktyabr ayı ərzində müşahidələrin aparıldığı 21.9 ha sahənin 14 hektarında zərərverici ilə sirayətlənmə (64%) müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri həyata keçirilmişdir. Sirayətlənmə Lənkəran (14 ha) rayonunun ərazisində müşahidə edilmişdir.

Ümumilikdə cari ilin yanvar-oktyabr ayları üzrə bu göstəricilər müvafiq olaraq 865.3 və 617.9 ha olmuşdur. Sirayətlənmə əsasən Astara (413.0 ha), Lənkəran (193.4 ha) və Masallı (11.5 ha) rayonlarının ərazilərində müşahidə edilmişdir.

2023-cü ilin eyni dövründə bu göstəricilər müvafiq olaraq 73.4 və 39,0 ha olmuşdur. Sirayətlənmə 53% təşkil etmiş, Astara (24,0 ha) və Lənkəran (15 ha) rayonlarının ərazilərində müşahidə olunmuşdur.

Pomidor lağımlayıcı güvəsi (*Tuta absoluta* Meyrick)

Ay ərzində Göyçay rayonu ərazisində 12.0 ha pomidor əkini sahəsində pomidor lağımlayıcı güvəsi ilə sirayətlənmə müşahidə edilmiş və müvafiq mübarizə tədbirləri aparılmışdır.

Amerika ağ kəpənəyi (*Hyphantria cunea* Drury)

2024-cü ilin oktyabr ayı ərzində zərərverici ilə bağlı aparılmış müşahidələr (11.5 ha) zamanı Lənkəran rayonu ərazisində 7.5 ha, Abşeron rayonu ərazisində 0.3 ha sahədə sirayətlənmə aşkar edilmiş və mübarizə tədbirləri aparılmışdır.

Ümumilikdə cari ilin yanvar-oktyabr ayları üzrə bu göstəricilər müvafiq olaraq 781.7 və 421.5 ha olmuşdur. Sirayətlənmə əsasən Lənkəran (239.7 ha), Astara (68.0 ha), Abşeron (62.8 ha) və Bərdə (50.0 ha) və Xaçmaz (1.0 ha) rayonlarının ərazilərində müşahidə edilmişdir.

2023-cü ilin eyni dövründə (yanvar-oktyabr) bu göstəricilər müvafiq olaraq 1837.8 və 796.2 ha olmuşdur. Sirayətlənmə (43.3%) Bərdə (237.5 ha), Xaçmaz (150.0 ha), Lənkəran (146.7 ha), Astara (87.5 ha), Quba (100.0 ha) və Abşeron (74.5 ha) rayonlarının ərazilərində müşahidə olunmuşdur. 2024-cü ildən fərqli olaraq 2023-cü ilin oktyabr ayında zərərverici müşahidə edilməmişdir.